

in the risk assessment work outlined in this document. The customs authorities must audit that the applicant satisfies the requirements relevant for its business and established in the Community Customs Code. The assessment of the operator's risks is the cornerstone of the COMPACT framework. This assessment can be done by using the risk mapping method. Within the business community the risk mapping method is used to a great extent. Also the Customs can benefit by developing the risk mapping method to be used as a systematic method to the assessment and judgement of risks. Furthermore, a systematic approach is also needed to determine in what way a certified operator should be controlled and evaluated afterwards. The method is meant to prioritise risks by evaluating the likelihood and impact risks will have on the Customs' objectives. It is a method that structures and supports the weighing and judging of risks. By using the risk mapping approach together with measures expressed in the COMPACT framework you will have a structured approach aimed at risk identification, risk assessment, control approach and the evaluation for continuous improvements.

The risk mapping process originally consists of five basic steps: Step 1. Understanding the business (of an operator); Step 2. Clarify the customs' objectives; Step 3. Identify risks (which risks might influence the customs' objectives); Step 4. Assess risks (which risks are the most significant); Step 5. Respond to risks; what to do about the (remaining) risks. Proposed areas of implementation of European practices introduction of authorized economic operator, based on the AEO COMPACT Model, to the national customs legislation.

Authorized Economic Operator, The AEO COMPACT Model, Customs Code of the European Union Customs Code of Ukraine

Одержано (Received) 24.04.2017

Прорецензовано (Reviewed) 27.04.2017

Прийнято до друку (Approved) 29.05.2017

УДК 339.543:004.7

В.І. Царенко, доц., канд. юрид. наук

О.В. Яковенко, доц., канд. екон. наук

Науково-дослідний центр митної справи Науково-дослідного інституту фіскальної політики Університету державної фіскальної служби України, м. Хмельницький, Україна

Характеристика системи управління технічними системами митного контролю

У статті розкрито сутність та запропоновано визначення системи управління технічними системами митного контролю, сформовано мету, об'єкт та суб'єкт управління, розкрито місце системи у здійсненні митної справи вцілому. Виділено основні завдання управління, уточнено їх зміст та послідовність реалізації. Розроблено загальну схему управління технічними системами/засобами митного контролю.

митна справа, митниця, технічні системи митного контролю, технічні засоби митного контролю, система управління, ефективність, митний контроль

В.И. Царенко, доц., канд. юрид. наук

О.В. Яковенко, доц., канд. екон. наук

Научно-исследовательский центр таможенного дела Научно-исследовательского института фискальной политики Университета государственной фискальной службы Украины, г. Хмельницкий, Украина

Характеристика системы управления техническими системами таможенного контроля

В статье раскрыта сущность и дано определение системы управления техническими системами таможенного контроля, сформулирована цель, обозначены объект и субъект управления, охарактеризовано место системы в таможенном деле. Выделены основные задачи управления, уточнено их содержание и последовательность реализации. Разработана общая схема управления техническими системами / средствами таможенного контроля.

таможенное дело, таможня, технические системы таможенного контроля, технические средства таможенного контроля, система управления, эффективность, таможенный контроль

© В.І. Царенко, О.В. Яковенко, 2017

Постановка проблеми. Успішність та якість виконання людиною різноманітних завдань залежить не тільки від її навиків та мотивації, а й від технічних засобів, що є у її розпорядженні. В окремих сферах діяльності досягнення позитивних результатів без використання сучасної техніки є практично неможливим. Усе зазначене безпосередньо стосується здійснення митного контролю за товарами, що переміщуються через митний кордон України. Обсяги зовнішньоекономічних операцій вимагають від працівників митниць ДФС проведення вибіркового та якісного контролю товарів, з метою запобігання їх незаконному переміщенню. Досягнення цієї мети можливе при використанні сучасних технічних засобів/систем митного контролю та спеціальних засобів (далі – ТСМК). У той же час існує потреба врегулювання державою різноманітних аспектів цього процесу, внаслідок його складності, задіяності інтересів держави та суб'єктів ЗЕД, наявності ризиків для здоров'я громадян та завдання шкоди вантажу, а також запобігання різним видам загроз для суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття, види, будова, основні вимоги та особливості застосування ТСМК розглядають переважно у навчальних підручниках та посібниках, що присвячені митній справі в цілому, у межах окремих розділів [4; 6]. Водночас питання забезпечення ефективності застосування ТСМК у наукових працях останніх років практично не розглядається, що пояснюється постійним реформуванням митних органів, (органів доходів і зборів), а отже помилковою другоплановістю даного питання. З врахуванням зазначеного вище варто констатувати відсутність висвітлення у наукових публікаціях аналізу управління ТСМК у межах Державної фіскальної служби України.

Постановка завдання. Метою статі є з'ясування сутності та будови системи управління ТСМК.

Виклад основного матеріалу. Аналіз теоретичних та практичних аспектів використання ТСМК при здійсненні митного контролю виявив необхідність пошуку резервів підвищення ефективності їх застосування. До таких резервів поряд із іншими [7] пропонуємо відносити удосконалення управління ТСМК. При цьому, під управлінням розуміємо процес цілеспрямованої дії суб'єкта управління на об'єкт управління з метою досягнення певних результатів [1, с. 51].

Ефективне застосування технічного засобу/системи при здійсненні митного контролю будь-якого товару, що перетинає митний кордон України можливе при реалізації Державною фіскальною службою України (далі – ДФС) цілого комплексу дій, які необхідно розглядати в межах системи управління ТСМК.

Система управління визначається як [1, с. 51]:

- множина взаємопов'язаних елементів (ланок), які складають єдине ціле, та реалізують процес управління для досягнення поставлених цілей;
- сукупність системи, що управляє (суб'єкт управління), та керованої системи (об'єкт управління);
- сукупність дій, необхідних для узгодження спільної діяльності людей;
- керуюча (суб'єкт управління) та керована (об'єкт управління) системи, а також система зв'язків між ними;
- організаційне складне ціле, що складається з безлічі взаємодіючих елементів, у тому числі об'єкту та суб'єкту управління;
- складна система, створена для збору, аналізу і переробки інформації з метою отримання максимального кінцевого результату при певних обмеженнях (нестача ресурсів, наприклад).

Зазначені трактування терміну «система управління» доводять доцільність та правомірність використання його для позначення діяльності ДФС щодо забезпечення застосування ТСМК.

Кожна система управління має певне призначення і відповідно має цільову функцію, що визначає характер взаємозв'язків всіх її елементів. При реалізації цієї функції завжди можна виділити об'єкт управління (керовану систему) та суб'єкт управління (керуючу підсистему), між якими повинен мати місце прямий (від суб'єкту до об'єкта – управлінський вплив та управлінська інформація) та обернений (від об'єкта до суб'єкта) канали зв'язку [3, с. 4].

Метою системи управління ТСМК (ціллю її функціонування) є підвищення ефективності застосування технічних засобів/систем та спеціальних засобів митного контролю.

Об'єкт управління – технічні засоби/системи та спеціальні засоби митного контролю, а саме процес їх використання, на які спрямовуються управлінські дії з метою проведення ефективного митного контролю [1, с. 51].

Суб'єкт управління – сукупність органів та посадових осіб, які здійснюють цілеспрямовану діяльність з врахуванням інформації про стан ТСМК (об'єкта управління) та зовнішнього середовища [1, с. 51]. Суб'єктом управління відповідно до законодавства є ДФС, її структурні підрозділи та посадові особи [5].

З врахуванням вищезазначеного під системою управління ТСМК пропонуємо розуміти – впорядковану сукупність дій взаємопов'язаних елементів (підрозділів), що забезпечують використання технічних засобів/систем при здійсненні митного контролю.

Зазначена система є елементом механізму здійснення митної справи в Україні, що реалізується ДФС. Так, відповідно п. 1 ст. 7 Митного кодексу України [2] здійснення митної справи становить: «Встановлені порядок і умови переміщення товарів через митний кордон України, їх митний контроль та митне оформлення, застосування механізмів тарифного і нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, справляння митних платежів, ведення митної статистики, обмін митною інформацією, ведення Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності, здійснення відповідно до закону державного контролю нехарчової продукції при її ввезенні на митну територію України, запобігання та протидія контрабанді, боротьба з порушеннями митних правил, організація і забезпечення діяльності органів доходів і зборів та інші заходи, спрямовані на реалізацію державної політики у сфері державної митної справи».

У той же час у п. 1 ст. 324 зазначено, що з метою скорочення часу проведення митного контролю та підвищення його ефективності органи доходів і зборів можуть використовувати технічні та спеціальні засоби, а також службових собак. Схематично такий взаємозв'язок можна подати у вигляді рис. 1.

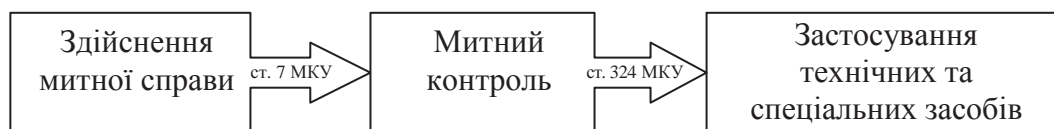

Рисунок 1 – Місце управління ТСМК у здійсненні митної справи в Україні
Джерело: розроблено авторами.

Реалізація управлінського впливу суб'єкта на об'єкт управління здійснюється шляхом реалізації таких завдань (рис. 2):

– нормування потреби у ТСМК, яке полягає у розрахунку ТСМК необхідних для забезпечення нормальної (безперервної) діяльності структурних підрозділів ДФС (митниць ДФС, митних постів ДФС) у розрізі окремих груп технічних засобів;

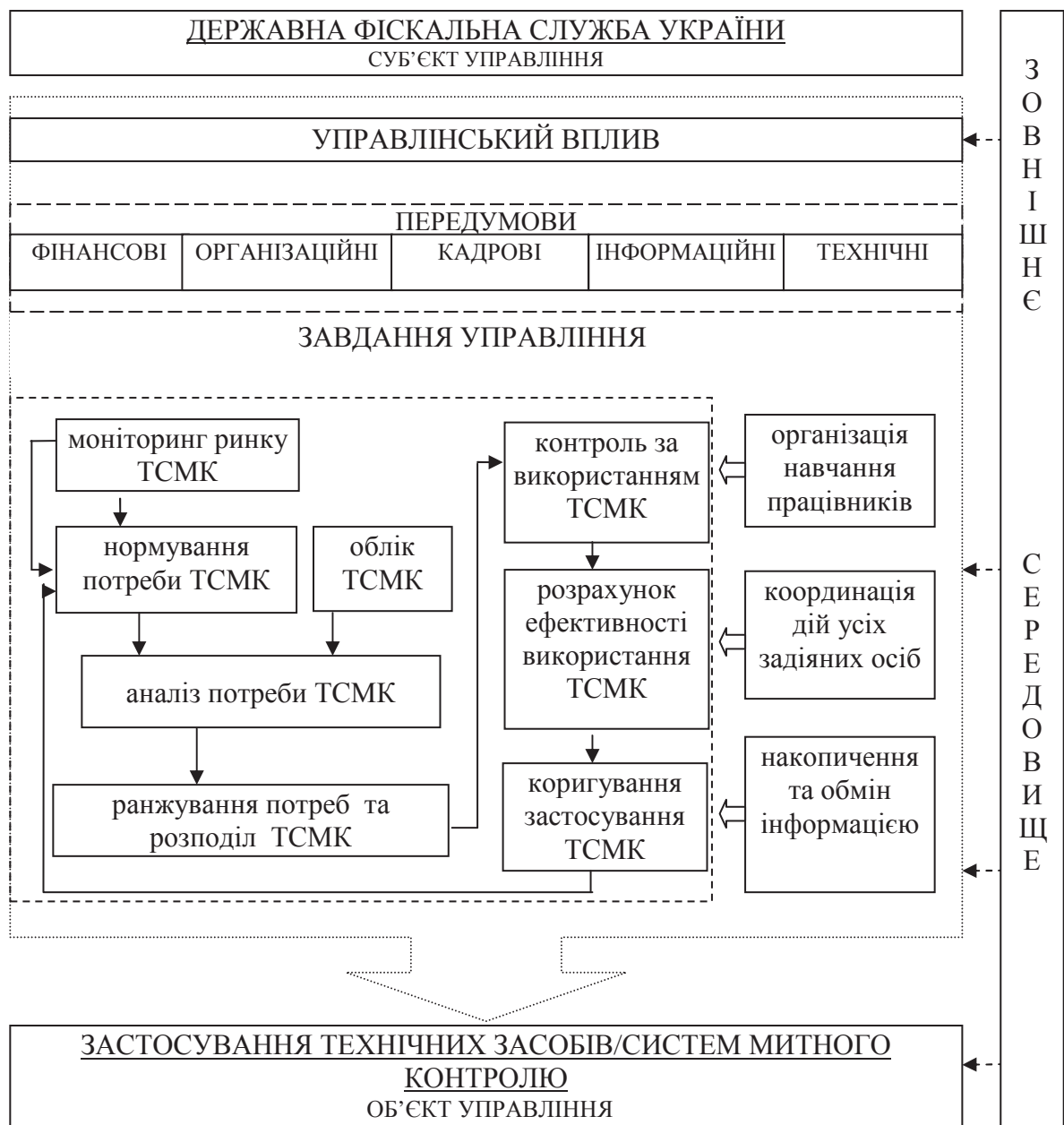

Рисунок 2 – Схема управління ТСМК

Джерело: розроблено авторами.

- облік ТСМК, який здійснюється шляхом фіксування наявності та руху на митницях ДФС кожного технічного засобу;
- аналіз потреби у ТСМК, що розраховується у розрізі окремих груп технічних засобів шляхом співставлення необхідної та наявної кількості для окремих структурних підрозділів;
- встановлення першочерговості задоволення потреб з врахуванням обмеженості фінансових надходжень у певний часовий проміжок (ранжування потреб структурних підрозділів залежно від обсягу ресурсів та їх здатності впливати на ефективність митного контролю);
- контроль за використанням ТСМК, який реалізується шляхом фіксації кожного використання технічного засобу у відповідних документах і обмеженості доступу до них певним колом осіб;

- аналіз результатів використання технічних засобів у розрізі окремих груп та окремих митниць ДФС;
- розрахунок ефективності застосування технічних засобів/систем при здійсненні митного контролю;
- коригування використання ТСМК з врахуванням результатів проведеного розрахунку ефективності;
- моніторинг ринку технічних засобів/систем митного контролю з метою пошуку оптимальних за співвідношенням ціна/якість видів технічних засобів;
- координування діяльності усіх осіб та структурних підрозділів, що задіяні у процесі управління ТСМК;
- формування інформаційного забезпечення управління (налагодження комунікацій), що ґрунтується на забезпеченні обміну інформацією із зовнішнім середовищем та за результатами реалізації кожного із завдань;
- організування навчання працівників, яке стосується виконання усіх із поставлених завдань, але найважливішим є навчання працівників роботі із ТСМК.

Виконання поставлених завдань можливе за належної організації процесу управління, що ґрунтується на взаємному обміні інформацією та координації зусиль усіх задіяних осіб. Тобто останні із перерахованих завдань створюють передумови для реалізації усіх інших напрямів роботи.

Окремі завдання необхідно реалізовувати у певній послідовності. Так, якісне нормування потреби у ТСМК можливе при вивченні ринку ТСМК, з метою пошуку альтернативних рішень та врахуванні появи найновіших технічних розробок. Аналіз потреби окремих підрозділів можливий за наявності обґрунтованих норм та врахуванні результатів обліку наявності та стану ТСМК за кожним із них.

На основі зазначеної інформації, з врахуванням обмеженості фінансових ресурсів потрібно ранжувати потреби із метою встановлення порядку їх задоволення та відповідно до цього здійснити розподіл технічних засобів/систем між митницями ДФС.

Контроль за використанням ТСМК дозволяє підтримувати у робочому стані технічні засоби (запобігати їх псуванню) та у той же час виступає підґрунтям для розрахунку ефективності застосування ТСМК. Окрім того, варто зауважити необхідність фіксації результатів застосування ТСМК з метою подальшого порівняння їх із витратами на придбання, утримання та експлуатацію у розрізі окремих груп та підрозділів.

Результатом розрахунку ефективності є прийняття рішень, спрямованих на удосконалення застосування ТСМК шляхом здійснення певних коригувань у процесі управління.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Аналіз теоретичних підходів та практики застосування ТСМК дозволив трактувати систему управління ТСМК як впорядковану сукупність дій взаємопов'язаних елементів (підрозділів), що забезпечують використання ТСМК при здійсненні митного контролю. Уточнення мети та деталізація завдань, що мають бути виконані для їх досягнення дають можливість сформулювати чітке бачення складових та дій, які відсутні в управлінській діяльності і яким потрібно приділити найбільшу увагу. Так, до першочергових завдань належить актуалізація норм оснащення митниць ДФС технічними системами, що крім змін у структурі ДФС має враховувати зміни технічних можливостей сучасних ТСМК. Окреслені завдання і є напрямками подальших наукових досліджень.

Список літератури

1. Калюжна Н.Г. Система управління підприємством як предмет дослідження теорії організації

- [Текст] / Н.Г. Калюжна // Вісник економічної науки України. – 2011. – № 2. – С. 51–54.
2. Митний кодекс України від 13 березня 2012 року № 4495-VI (із змінами та доповненнями) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
  3. Мишин В. М. Исследование систем управления : учеб. пособие для студентов заочного обучения всех специальностей [Текст] / В. М. Мишин. – М. : ЗАО «Финстатинформ», 1998. – 72 с.
  4. Основи митної справи в Україні: підручник / За ред. Насірова Р.М., Пашка П.В.– 2 вид., виправ. та доп. – Ірпінь: УДФСУ, 2017. – 621 с.
  5. Постанова Кабінету міністрів України «Про Державну фіскальну службу України» від 21 травня 2014 року № 236 (із змінами та доповненнями) [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/236-2014-%D0%BF>
  6. Технічні засоби митного контролю: навч. посіб. [Текст] / За заг. ред. Войцещука А. Д. Хмельницький : ПАВФ «Інтрада», 2012. – 297 с.
  7. Царенко В.І. Резерви підвищення ефективності застосування технічних засобів під час здійснення митного контролю : навч. посіб. [Текст] / В.І. Царенко, О.В. Яковенко // Глобальні та національні проблеми економіки. Електронне наукове видання. – 2016. – Вип. 14. – С. 246–249.

References

1. Kalyuzhna, N.H. (2011). Systema upravlinnya pidpryemstvom yak predmet doslidzhennya teoriiy orhanizatsiyi [ERP system as an object of study organization theory]. *Visnyk ekonomichnoyi nauky Ukrainy – Journal of Economic Sciences of Ukraine*, 2, 51-54 [in Ukrainian].
2. Mytnyy kodeks Ukrainy vid 13 bereznya 2012 roku № 4495-VI (iz zminamy ta dopovnennyamy) [Customs Code of Ukraine on March 13, 2012 № 4495-VI (as amended)]. (2012, 13 March). [rada.gov.ua](http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4495-17). Retrieved from: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4495-17> [in Ukrainian].
3. Mishin, V.M. (1998). *Issledovanie sistem upravleniya [Investigation of Management]*. Moscow: Fynstatynform [in Russian].
4. Nasirov, R.M., & Pashko, P.V. (2017). *Osnivy mytnoi spravy v Ukraini [Fundamentals customs in Ukraine]* (2 nd ed.). Irpen: UDFSU [in Ukrainian].
5. Postanova Kabinetu ministriv Ukrainy «Pro Derzhavnu fiskal'nu sluzhbu Ukrainy» vid 21 travnya 2014 roku № 236 [The Cabinet of Ministers of Ukraine "On the State Fiscal Service of Ukraine" dated May 21, 2014 № 236 (as amended)]. (2014, 21 May). [rada.gov.ua](http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/236-2014-%D0%BF). Retrieved from: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/236-2014-%D0%BF> [in Ukrainian].
6. Voytshchuk, A.D. (Eds). (2012). *Tekhnichni zasiby mytnoho kontrliu [Technical means of customs control]* Khmel'nitsky: Intrada [in Ukrainian].
7. Tsarenko, V.I., & Yakovenko, O.V. (2016). Rezervy pidvyshchennya efektyvnosti zastosuvannya tekhnichnykh zasobiv pid chas zdiysnennya mytnoho kontrolyu [Provisions efficiency use of technology during the customs control]. *Hlobal'ni ta natsional'ni problemy ekonomiky. Elektronne naukove vydannya – Global and national economic problems. Electronic scientific publications*. 14, 246-249. [in Ukrainian].

Volodymyr Tsarenko, Associate Professor, PhD in Legal Studies (Candidate of Legal Sciences)

Oksana Yakovenko, Associate Professor, PhD in Economics (Candidate of Economic Sciences)

Customs Research Center of the Research Institute for State Fiscal Policy of Fiscal Service University of Ukraine, Khmel'nitsky, Ukraine

Characteristics of Management of Customs Control Technical Systems

The goal of the article is to define the nature and structure of management system of the technical instruments.

The paper presents the definition of management of customs controls technical systems as an ordered set of actions of interrelated elements that provide use of technology during customs control. The aim of the operation is to improve the use of technical systems and special means of customs control. According to the law, the subject of administration is the State Fiscal Service of Ukraine, its structural units and officials. The object of management is technical systems and special means of customs control, namely the process of application. It is defined necessary valuation, accounting, analysis and ranking of needs, control over use, analysis of results and effectiveness of the use of technology, market monitoring, coordination, and information support the formation and training of employees.

Clarification of goals and objectives that must be met to achieve them will form clear vision areas of improving handling process and use of technology to increase the efficiency of customs control.

customs, customs, technical systems of customs control, technical means of customs control management system, the effectiveness of customs control

Одержано (Received) 11.05.2017

Прорецензовано (Reviewed) 22.05.2017

Прийнято до друку (Approved) 29.05.2017